

Інна ЛЕВЧЕНКО

магістрантка I курсу спеціальності

016 Спеціальна освіта

(Олігофренопедагогіка. Логопедія),

Сумський державний педагогічний

університет імена А.С. Макаренка

Науковий керівник – **Бондаренко Ю. А.**,

докт. пед. наук, професор

АКТИВІЗАЦІЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ДО ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ

У статті автором визначено і описано психолого-педагогічні умови активізації учнів початкових класів із затримкою психічного розвитку до вивчення математики. Автором визначено форми, методи, прийоми, засоби відповідно до виділених психолого-педагогічних умов.

Ключові слова: учні початкових класів, затримка психічного розвитку, уроки математики, психолого-педагогічні умови.

I. LEVCHENKO. ACTIVATION OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS WITH MENTAL RETARDATION TO STUDY MATHEMATICS

In the article, the author defines and describes the psychological and pedagogical conditions for the activation of elementary school students with delayed mental development before studying mathematics. The author has defined the forms, methods, methods, means in accordance with the selected psychological and pedagogical conditions.

Key words: primary school students, mental retardation, mathematics lessons, psychological and pedagogical conditions.

Постановка проблеми. Математика є невід'ємною складовою людської культури, розвитку особистості, засобом пізнання навколишнього світу, основою науково-технічного прогресу тощо. Предметні математичні компетентності, що були сформовані у шкільному віці, слугують інструментом вивчення інших галузей наукового знання, засобом орієнтування у побуті та сучасному світі.

Вивчення математики є ефективним засобом інтелектуального розвитку, зокрема активізації пізнавальної діяльності, розвиває теоретичне мислення, забезпечуючи тим самим повноту становлення особистості.

Діти із затримкою психічного (далі ЗПР) відрізняються особливостями розвитку пізнавальної діяльності (мислення, пам'яті, уваги, пізнавальної активності тощо), недостатньою регуляцією поведінки,

труднощами навчальної діяльності, зокрема обмеженим обсягом математичних уявлень і знань.

Аналіз досліджень і публікацій. Низкою науковців доведено, що головною метою корекційно-педагогічної роботи з учнями із ЗПР є покращення їхньої пізнавальної діяльності шляхом активізації розвитку психічних процесів та формування позитивної мотивації до навчальної діяльності (М. Безруких, Ю. Бондаренко, С. Громбах, І. Дубровіна, С. Єфімова, Б. Круглов, В. Степанов, А. Фурман та ін.).

Видатні люди минулого і сучасного підкреслювали важливість вивчення математики у порушеному питанні. Леонардо да Вінчі стверджував, що ніякі людські дослідження не можна назвати справжньою наукою, якщо вони не пройшли через математичні докази.

Д. Писарев підкреслював, що «математика не лише готує учня до вивчення природничих наук, не тільки вчить його правильно і послідовно мислити, а й виховає з нього безстрашного трудівника, для якого праця та нудьга стають двома взаємовиключними поняттями» [5, с. 8].

Тож актуалізується проблема визначення психолого-педагогічних умов активізації учнів початкових класів із затримкою психічного розвитку до вивчення математики, що стало **метою** роботи.

Виклад основного матеріалу. Психолого-педагогічні дослідження та практика навчання дітей із затримкою психічного розвитку свідчать про те, що математика є найскладнішим навчальним предметом [1]. Ці труднощі пояснюються особливостями розумової діяльності учнів, рівнем розвитку психічних процесів, низьким рівнем самоорганізації та недостатнім обсягом знань і уявлень про предмети і явища навколишньої дійсності.

Характерною рисою мислення дітей із затримкою психічного розвитку є зниження пізнавальної активності, тобто відсутність пізнавальної, пошукової мотивації. Такі діти схильні уникати будь-яких інтелектуальних зусиль. Деякі з них практично не ставлять питань про предмети та явища навколишнього світу, вони повільні та пасивні. Інші діти переважно цікавляться лише зовнішніми властивостями навколишніх предметів, вони зазвичай дещо розгальмовані, багатослівні. Їх не приваблює момент подолання труднощів, вони відмовляються від виконання складних завдань, замінюють інтелектуальне завдання ігровим, виконують його найпростішу частину і цікавляться лише

результатом виконаного. Ця особливість мислення проявляється у школі, коли діти дуже швидко втрачають інтерес до нового предмета [3].

Теоретичний аналіз засвідчив, що розвитку активності, зокрема пізнавальної сприяє така організація навчання, при якій учень діє активно, залучається до процесу самостійного пошуку і «відкриття» нових знань, вирішує питання проблемного характеру [1; 2].

Визначено, що активізація пізнавальної діяльності учнів передбачає реалізацію внутрішнього (психолого-педагогічного) і зовнішнього (організаційного) її аспектів. Внутрішній аспект активізації навчальної діяльності визначається інтересом до навчання, ініціативністю у навчальній роботі, пізнавальною самостійністю, напруженістю фізичних і розумових здібностей для розв'язання поставленої пізнавальної задачі. Розвиток цих компонентів складає необхідну умову організації активної навчально-пізнавальної діяльності учнів [2].

Зовнішній аспект полягає у залученні до навчальної діяльності всіх учнів класу і кожного з них окремо, що може здійснюватися, наприклад, за допомогою поєднання фронтальної, групової, індивідуальної робіт учнів на уроці, застосування сучасних засобів індивідуального навчання (дидактичного матеріалу з друкованою основою), програмованого контролю тощо [2].

Отже, для реалізації поставленої мети нами окреслено такі психолого-педагогічні умови активізації учнів початкових класів із затримкою психічного розвитку до вивчення математики:

1. Зацікавлення учнів навчальним матеріалом.
2. Активізація уваги учнів на уроках математики.
3. Формування пізнавального інтересу на уроках математики.
4. Застосування проблемного підходу у виконання математичних завдань.
5. Використання учнем життєвого досвіду під час практичної діяльності на уроках математики.
6. Застосування дидактичних ігор під час уроків математики.
7. Організація позакласної роботи з математики.

Основоположним в активізації учнів початкових класів із затримкою психічного розвитку до вивчення математики є зацікавлення їх навчальним матеріалом і процесом оволодіння та раціоналізація навчальної діяльності. З цією метою нами широко використовувались

на уроках математики словесні, наочні, практичні, проблемні, дослідницькі методи навчання у їх взаємозв'язку.

Наступною умовою нами визначено активізацію уваги учнів початкових класів із затримкою психічного розвитку на уроці математики завдяки використанню евристичної бесіди, дидактичних опор (наочно-образних, логічних схем, планів-конспектів тощо), самостійних завдань (самостійно розв'язати рівняння, виконати завдання, аналогічне розглянутому вчителем та ін.), контролю і самоконтролю (порівняти результат своїх дій із зразком), захист робіт, рецензування робіт, самоперевірка та взаємоперевірка тощо. Такий підхід сприяє повноцінному задіянню усіх учнів на уроці, кращому і усвідомленому розумінню та запам'ятовуванню навчального матеріалу, допущенню ними меншої кількості помилок при виконанні завдань.

Пізнавальний інтерес — це один з найважливіших мотивів навчання. В учнів він має прояв у вигляді допитливості, активності, цілеспрямованості. Для правильної організації роботи з формування в учнів із ЗПР пізнавального інтересу на уроках математики нами оптимально поєднувались методи як суб'єктивного (переконання, пояснення, інформування тощо), так і об'єктивного характеру (створення умов для виникнення мотиву навчальної діяльності в учнів), що надалі викликало у них інтерес, задоволення, радість і таке інше. На такому ґрунті в учнів поступово формувалася потреба в навчальній діяльності, відповідно — відбувався цілеспрямований процес формування пізнавального інтересу до вивчення математики.

Аналіз практичного досвіду роботи засвідчив, що для активізації пізнавальної діяльності учнів із ЗПР доцільним є застосування проблемного підходу у виконання математичних завдань. Саме у такій діяльності важливим є не результат, а ті шляхи, способи мислення, за допомогою яких учні одержують результат.

Однією із умов активізації учнів до вивчення математики є використання життєвого досвіду. Велика роль у цьому процесі належить практичному методу, зокрема практичним роботам, розв'язанню задач з практичним змістом тощо.

Важливим в активізації учнів із ЗПР до вивчення математики є застосування дидактичних ігор на всіх етапах уроку та, зокрема, на етапі повторення, удосконалення і систематизації знань, умінь, навичок,

які розвивають аналітичне мислення, вміння висловлювати свої думки та власну точку зору, ставити проблему і організовувати роботу з її вирішення. Тож, в залежності від дидактичної мети нами використовувалися тренувальні, пізнавально-контрольні, сюжетно-рольові та творчі ігри.

Виявлено, що організація позакласної роботи має важливе значення для активізації пізнавальної діяльності учнів із ЗПР. Досвід роботи засвідчив, що велике значення у досліджуваному аспекті мають завдання з моделювання, олімпіади, математичні вечори, випуск математичних газет, організація тижня математики тощо.

Висновки. Таким чином, у роботі окреслено сім психолого-педагогічних умов активізації учнів початкових класів із ЗПР до вивчення математики, що має важливе практичне значення, оскільки розуміння вчителями класів з інклюзивним навчанням особливостей розвитку таких учнів дасть змогу визначити доцільні умови, засоби, методи та прийоми активізації їх пізнавальної діяльності на уроках математики, ефективно здійснюючи процес формування предметних математичних компетентностей.

Перспектива дослідження. Перспективою подальшої наукової розвідки є перевірка ефективності визначених психолого-педагогічних умов активізації учнів початкових класів із затримкою психічного розвитку до вивчення математики шляхом упровадження їх у практику класів з інклюзивним навчанням під час уроків математики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко Ю., Куценко Є. Розвиток пізнавальної діяльності дітей із затримкою психічного розвитку на уроках математики. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал* / Міністерство освіти і науки України, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка ; редкол.: А. А. Сбруєва, М. А. Бойченко, О. Є. Антонова [та ін.]. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. № 3 (77). С. 255-263. Режим доступу: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/5041>

2. Розвиток пізнавальної активності на уроках математики: з досвіду роботи вчителя математики. Режим доступу: <https://naurok.com.ua/opis-dosvidu-rozvitok-piznavalno-aktivnosti-na-urokah-matematiki-282960.html>

3. Сак Т.В. Психолого-педагогічні основи управління учбовою діяльністю учнів із затримкою психічного розвитку у школі інтенсивної педагогічної корекції. К.: Актуальна освіта, 2005. 246 с.